

# Nõukogude aja nostalgia või argielu mälestused

Ivi Tomingas\*



Piirivalvur koeraga kusagil Eestis 1965. aastal. Foto autor teadmata. EFA.109.0.402215

Seetõttu ei püüagi ma mingit neutraalset hoiakut hoida ja kasutan minavormi rohkem kui tavaliselt. Minule nimelt meenus esimesena hoopiski, et vanaema juurde Muhumaale sõites pidi olema piiritsooni luba (loataotlust sisse viies ja kätte saades tuli miilitsajaoskonnas pikalt sabas seista) ja Kuivastus praami pealt tulles uurisid piirivalvurid dokumente ja auto pagasiruumi. Praegu tundub naljakas, et Zaporozjetsil, mida Eestis argikeeles sapakaks kutsuti, oli pagasiruum ees ja mootor taga, mis tekitas tihti segadust. Mere ääres ei tohtinud pärast kella kümnet olla, sest siis võis tulla piirivalvepatrull koeraga.

Meelde on sööbinud ka sünnitusmaja kogemus 1982. aastal: nii palju pole ma ei varem ega hiljem pahandada saanud ja riidlemist kuulnud kui seal. Tagantjärele arvan, et tegu võis olla teatava psühholoogilise nõksuga (esma)sünnitajate hirmu ja abitust sõimuga „ravidu” – parem karta tagedat sanitari kui valu ja teadmatust, kas kõik kulgeb hästi. Tõsi küll, sünnitust vastu võttev arst oli sõbralik ja toetav. Meestel muidugi sünnituse juurde ja hiljem palatisse asja ei olnud – see oli rangelt keelatud. Küll aga võisid nad läbi akna vastsele emale lehvitada. Hull lugu oli seegi, et lapsi toodi emade juurde vaid toitmise ajaks, ja võib vaid ette kujutada seda närveerimist, kas selles kisakooris on ka mu enda poeg!

Siinkohal tasub meelde tuletada, et võimalus lapsega pikemalt kodus olla tekkis alles 1970.

Mõiste „nostalgia“, eesti oma sõnaga „minevikuihalus“, on minu arvates praeguseks võrdsustunud mälestustega – nii heade kui ka halbade. Enne fotonurga kokkupanekut rääkisin kümnekonna inimesega, paludes neil ütelda, mida sõnapaar „nõukogude nostalgia“ nende jaoks tähendab. Vastuseks sain palju märksõnu ja lugusid, aga mitte ihalust selle möödunud aja järele. Ehk on saatesari „ENSV” oma iroonilise alatooniga just seetõttu populaarne olnud: keskealistele ja vanematele inimestele on meelde tulnud „vorst-vorstivastu“ (mis enamasti oli küll defitsiit) ajastu ja muud absurdsed olukorrad. Mälestused on teadaolevalt subjektiivsed ja ühe sündmuse kirjeldused erinevad oluliselt ka jutustajate lugudes.

\* Ivi Tomingas (1958), arhivaar, RA filmiarhiiv, Ristiku 84, 10318 Tallinn, Ivi.Tomingas@ra.ee



Vanemleitnant N. Kozlovi nimelise kordoni piirivalvurid Haapsalus piiri kontrollimas. 1965. Foto: Pavel Kuznetsov. EFA.204.0. 69072

aastatel, enne seda pidi ema juba neljakuuse lapse juurest tööle minema. Maapiirkondades olid levinud lausa ööpäevaringsed lastesõimed/aiad.

Noh, ja siis veel kõikvõimalikud paraadid, kuhu sundkorras minema pidi! Juhuslikult on minu sünnikuupäev 7. november ja ei ole just mõnus oma sünnipäeval koleda ilma käes õues passida, et lõpuks saaks lihtsalt tribüüni eest läbi kõndida ja mingitele tähtsatele onklikele lehitada! Täiskasvanuna suutsin ennast küll sellisest „sünnipäevakingist“ kuidagi vabastada.

Marssida tuli ka erinevatel pioneerorganisatsiooni üritustel ja kuulata sõjaveteranide/ parteiveteranide juttu. Ausalt öeldes läks see jutt ja partei ajalugu ühest kõrvast sisse ja teisest välja nagu ilmselt muudki loosungid ja kohustuslikud kõned.

Pigem on meeles igasugu olmeprobleemid ja pikad järjekorrad kauplustes – pidevalt valitses mingite asjade defitsiit, mida ilma tutvusteta ei saanud. Mäletan, et aastal 1985/86 otsisin meeleheitlikult pojale talvesaapaid. Lõpuks üks Kaubamaja müüja halastas mulle ja soovitas tulla järgmisel päeval kohe avamise ajaks, andes lootust, et siis ehk midagi on. See oli ka ainuke kord, kui sellise tormijooksu läbi tegin. Aga saapad ma kätte sain, ehkki paar mantlinööpi selle võitluse käigus siiski kaotasin. Millegipärast meenus siinkohal ühe tollase Nõukogude sõjafilmi pealkiri „Lahingusse lähevad ainult ässad“.

Järjekordi oli erinevaid, seisti nii ajalehtede kui ka viina sabas. Viina puudust küll tegelikult ei olnud, kuid Gorbatsšov tegi selle kättesaamise raskemaks!

Ja muidugi kõik need kartulivõtmised kooli ja ülikooli ajal, millele juba põhitööol olles lisandusid köögiviljalaod. Kord koristasime koos Harku naisvangidega ka kapsapõldu. Oma šeflusalune majand oli kõigil, ja nagu fotolt näha, pidid ka RAM-i mehed oma panuse andma!

Fotode valikul keskendusin lisaks piiriirigi ja paraadide meeldetuletusele ka meenutustele ja esemetele, mida teised sageli nimetasid: Kalevi kommid, kohvikukultuur (eriti 1960. aastatel), Salvo nukud (tavapärane disainielement kodudes), Vana Tooma lambid, Kommunaari kotad jne. Jutuks tulid valged tennised, mida hambapulbriga pärast pesemist valgendati, valged baretid, mida ise kooti või heegeldati ja pesumasinas Riga uhuti, ning palju muudki.

Tõesti, mullegi meenus, et minu jaoks parim Eesti juust oli pärit Muhu Liiva meiereist ja parimat võiroosi sai Tallinna kohvikust!



Hiiumaa piirivalve kordoni ülem Andrei Petrintšuk annab reameestele Oleg Tarassovile ja Vladimir Bõkovskile käsu asuda NSV Liidu riigipiiri kaitsmisele. 1987. Foto: L. Spassov. EFA.389.0.140034



Kaardiväe miinipildujad Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 29. aastapäeva paraadil 7. novembril 1946. aastal Tallinnas. Foto: Aleksander Koitla. EFA.204.0.328





Tekstiilikätis Marat Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni rongkäigus 7. novembril 1948. aastal Tallinnas. Foto: Ernst Järve. EFA.204.0.1745



Üleliidulise V. I. Lenini nimelise pioneeriorganisatsiooni 55. aastapäevale pühendatud pioneeride paraad Tallinnas 1977. aastal. Foto: Oskar Vihandi. EFA.204.0.108401



Sõjaveteran V. Žitkovski jutustab Eesti Elektriijaama pioneerilaagri Lastotška pioneeridele oma sõjameheteest. 1982. Foto: Pavel Kuznetsov. EFA.204.0.129206



Järjekord ajalehtede Õhtuleht ja Vetšerni Tallinn järele Võidu väljaku ajalehekioski juures 1983. aastal. Foto: Uno Oksbusch. EFA.311.0.113277



Rahvahulk Tallinna Kaubamaja ees enne selle avamist 1990. aastal. Foto: Albert Truuväärt. EFA.204.0.256772



Järjekord kaupluse Tallinn viinaosakonda 1986. aastal. Foto: Alar Ilo. EFA.332.0.131296





Gaseeritud vee automaadid Tallinna tänaval 1960. aastal. Foto: Karl Oras. EFA.209.0.68158



Kohviku Tallinn sisevaade 1967. aastal. Foto: Oskar Juhani. EFA.252.0.61250



Pärli kohviku meisterkondiitri, üle 30 aasta kondiitrina töötanud Valeri Karolini personaalnäitus 1966. aastal. (Selliseid torte kahjuks müügil polnud.) Foto: Ilmar Prooso. EFA.250.0.52783



Kohviku Moskva sisevaade 1960. aastal. Foto: Salomon Rosenfeld. EFA.357.0.9906





Vastsündinu rinnaga toitmine Tallinna Pelgulinna haigla sünnitusmajas 1984. aastal. Foto: Alar Ilo. EFA.332.0.119194



Vastsündinud viiakse emade juurde sööma. 1982. Foto: Harald Leppikson. EFA.5460.236419

Tallinna 28. lastesõime kasvandik Mait kummitoodete vabriku Tegur mänguasjadega 1973. aastal. Foto: Endel Tarkpea. EFA.204.0.96364



Tartu Nädissovhoosi ööpäevane lasteaed 1964. aastal. Foto: Arvi Kriis. EFA.260.0.35567





Tallinna Eelkoolikasvatuse Pedagoogilise Kooli lõpukursuse õpilased võtavad kartuleid Kungla kolhoosis Harjumaal 1956. aastal. Foto: Erich Kriisa. EFA.701.0.198772



Riikliku Akadeemilise Meeskoori liikmed kartulivõtul Ed. Vilde nimelises kolhoosis. Lõunasöök kolhoosi sööklas. Esiplaanil Raimond Alango (vasakul) ja Vello Mäeots. 1984. Foto autor teadmata. EFA.743.0.390125



Plastmasstoodete vabriku  
Salvo toodete näitus 1981.  
aastal. Foto: Isi Trapido.  
EFA.331.113427



Eksposidibüroo tellimus –  
Kommunaari puittaldadega  
jalatsid 1983. aastal.  
Foto: Kunnar Allikvee.  
EFA.613.0.275849



Ajalehe Rahva Hääl  
„Rahvajooksu Tallinn '89”  
peaauhind Zaporozhets.  
Foto: Harald Leppikson.  
EFA.546.0.313213

